

LENKA J. BUDILOVÁ
OD KREVNÍ MSTY K POSTSOCIALISMU:
VÝVOJ ANTROPOLOGICKÉHO ZÁJMU O BALKÁN.

Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2019.

Monografie sociální antropoložky Lenky J. Budilové z Ústavu etnologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy shrnuje vývoj antropologického zájmu o Balkán. Právě Balkán, především Bulharsko, je totiž autorčinou doménou a oblastí dlouhodobého badatelského zájmu, přičemž tematicky se věnuje především problematice příbuzenství, manželství a dědických strategií.

Autorka hned v úvodu vymezuje teritorium Balkánu jako Rumunsko, Bulharsko, Řecko, Albánie a území bývalé Jugoslávie. Záměrem publikace je shrnutí antropologických bádání a to, jak antropologové přemýšleli a přistupovali k výzkumu v tomto areálu od počátků zájmu až po výzkumy zaměřené na postsocialismus a komunismus. Na příkladu sledovaného území také demonstruje antropologický „návrat domů“ — tedy výzkumy vedené ve vlastní lokalitě nebo zemi.

V prvním z pěti tematických celků, do kterých je kniha rozdělena, autorka pojednává o situaci v evropské antropologii. Prostřednictvím stručně nastíněné historie vysvětluje, jak antropologové zkoumali etnické skupiny a jaký terén byl považován za vhodný. Dokumentuje změnu v myšlení antropologů, kdy za vhodný a dostatečně reprezentativní terén začala být pokládána také Evropa, nebo obecně domácí půda antropologů.

Pak následuje první ze tří kapitol, které shrnují antropologická zkoumání Balkánu a věnuje se výzkumům do roku 1945. Jsou zde představeny vybrané práce, které se zabývají historií tradičních rodinných vazeb (zádruha), zakořeněných rituálů (zvykové právo a krevní msta), náboženství nebo způsobu života (transhumantní pastevectví). Další kapitola mapuje vývoj terénních výzkumů po roce 1945. V tomto období se jako podstatný faktor, se kterým museli výzkumníci počítat, projevuje politická situace ve východní Evropě — studená válka. Výzkumy se tak mnohdy podřizovaly aktuálním možnostem při výběru konkrétního terénu i zkoumaného tématu. V tomto období probíhaly výzkumy zaměřené na *community studies*, na tradice v rolnické společnosti, ale také se opakovala témata z předválečných výzkumů (sledování rodinných vazeb, konkrétně instituce kmotrovství — kumstvo). Otevřel se také prostor pro *gender studies* (například výzkum konceptu cti a studu u balkánských kultur, kterému se věnuje hned několik prací). Balkán také posloužil jako terén, v němž se rozvíjela urbánní antropologie, nebo výzkumy, které se týkaly tehdy aktuálních témat jako například kolektivizace nebo socialistická společnost.

Poslední z kapitol shrnuje antropologické výzkumy Balkánu v období po roce 1989. Jako jedno z výrazných témat se objevuje postsocialismus a jeho dopady na balkánskou kulturu a tranzice. Objevují se také výzkumy zaměřené na reflexi balkánské války. Oproti studiu rodinných vazeb je častější zaměření na materiální kulturu a později také na situaci kolem vyvlastnění a následného navrácení půdy původním majitelům. Antropologové se v daném období zajímali také o balkánský nacionalismus, nebo například o ekonomická témata. V těchto třech kapitolách jsou umístěny

šedé boxy, v nichž jsou uvedeny nejdůležitější studie a vysvětlení, co zkoumaný fenomén znamená a kdo konkrétně se jeho výzkumem zabýval.

Poslední část monografie shrnuje nejpodstatnější témata terénních výzkumů na Balkáně a zasazuje je do širšího rámce antropologie. Také se zamýšlí nad tím, jak jednotlivé výzkumy obohatily vědění o Balkánu, i lokalitu samotnou.

V celé monografii autorka odkazuje na konkrétní antropologické výzkumy, které se vztahují k tématu. S knihou lze tedy velmi dobře pracovat jako s příručkou, jež poskytne odkazy na příslušné autory a jejich práce. V případném hledání konkrétního přístupu nebo autora pomůže také rozčlenění na tři časová období. Kniha je určena především antropologům/etnologům, badatelům a studentům těchto a příbuzných oborů. Pro čtenáře této knihy je základní povědomí o Balkánu a o sociokulturní antropologii rozhodně výhodou. Zejména takovému čtenáři pak monografie nabídne ucelený, dobře strukturovaný vhled do více než sto let trvajících antropologického zájmu o Balkán.

Anna Jagošová
Ústav etnologie FF UK